

การศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีชักพระ ชักพุ่มของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Investigating Identities of Surat Thani's Chak Phra Chak Phum Tradition for Cultural Tourism Management

Received: December 12, 2023

Revised: December 18, 2023

Accepted: December 19, 2023

รัศมีธิดา รัตนกุล และ สุธีรา ชัยรักษา เงินถาวร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Ratnisa Rattanakun and Sutira Chairaksa Ngernthaworn

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากตัวแทนชาวบ้านในชุมชนเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 14 คน (ผู้สืบสานวัฒนธรรม 5 คน พระสงฆ์ 3 รูป บุคลากรทางการศึกษา 3 คน ผู้นำชุมชน 3 คน) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มย่อย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบอัตลักษณ์สำคัญของงานประเพณีชักพระ ชักพุ่มอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ภูมิศาสตร์ ด้านพิธีกรรม และด้านรูปแบบการจัดกิจกรรม อัตลักษณ์ด้านพื้นที่ภูมิศาสตร์มีความโดดเด่นเพราะมีแม่น้ำตาปีไหลผ่านใจกลางเมืองกลายเป็นเส้นทางสัญจรทอดยาวทั้งทางบกและทางน้ำเคียงคู่ไปด้วยกัน อัตลักษณ์ด้านพิธีกรรมพบว่าประเพณีชักพุ่มมีการจัดเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยที่จัดขึ้นในวันออกพรรษา ก่อนจะทำพิธีกรรมชักพระ สำหรับอัตลักษณ์ด้านรูปแบบการจัดกิจกรรม พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วนเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้สามารถจัดกิจกรรมทางน้ำได้อย่างหลากหลาย ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จึงเป็นภาพสะท้อนถึงความสามัคคีและความเจริญทางวัฒนธรรมประจำถิ่น อันควรค่าแก่การสืบสาน และส่งเสริมเข้าสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่ชาวบ้านและผู้ประกอบการได้อย่างกว้างขวางในช่วงเทศกาลนี้ในระยะยาวต่อไป

คำสำคัญ : ชักพระ, ชักพุ่ม, อัตลักษณ์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed at investigating identities of the Chak Phra Chak Phum tradition in Surat Thani Municipality, Surat Thani Province. This qualitative research employed purposive sampling to select the 14 samples (five local cultural inheritors, three monks, three

educational personnel, and three community leaders.) The researcher collected data by conducting formal and informal in-depth interviews, participant and non-participant observation and focus group discussions. The data were analyzed by content analysis. The results revealed three unparalleled identities of the Chak Phra Chak Phum tradition; geographical, ritual, and activity management. Its geographic identity is incomparable because the Tapi River uniquely flows through the city's heart of Surat Thani Province, becoming a long thoroughfare for land and water. The ritual identity revealed that the Chak Phum tradition has been organized only in one place in Thailand and it is held at the end of Buddhist Lent before the Chak Phra ritual. The identity of activity management unveiled that all the community sectors' participation is a crucial success factor in organizing various activities. The Chak Phra and Chak Phum traditions are, therefore, a reflection of the local cultural prosperity. It is worth supporting and promoting this tradition to cultural tourism management in the province as it can sustainably generate income for local villagers and tourism sectors in the long run.

Keywords: Chak Phra, Chak Phum, identity, cultural tourism

บทนำ

อัตลักษณ์คือ ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัต-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว คำว่า อัตลักษณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า identity หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของ สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ สังคมแต่ละสังคมมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองแตกต่างกัน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2550) อัตลักษณ์สามารถเป็นได้ทั้งนามธรรมและรูปธรรม เช่น เพศ สีผิว ระดับการศึกษาชาติพันธุ์ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ในแต่ละพื้นที่ โดยประเทศไทยสามารถแบ่งประเพณี วัฒนธรรม ออกเป็นสี่ภาค ตามลักษณะภูมิของประเทศได้แก่ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้

ประเพณีทั้งสี่ภาคของประเทศไทย ส่วนใหญ่มีพื้นฐานเกิดจากความเชื่อในเรื่องสิ่งลี้ลับ หรือพลัง อำนาจเหนือมนุษย์ เช่น ประเพณีแห่นางแมวขอฝน ของภาคเหนือ ประเพณีผีตาโขน ประเพณีบุญบั้งไฟ พญานาค ของภาคอีสาน ตลอดจนความเชื่อ ในเรื่องของศาสนา เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษา ช่วงเทศกาลวัน เข้าพรรษา ของภาคอีสาน ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ช่วงเทศกาลวันออกพรรษาของภาคเหนือที่จัดขึ้น พร้อมกันกับ ประเพณีชักพระ หรือ ลากเรือพระ ของภาคใต้ เป็นต้น (ฐิติรัตน์ เกิดหาญ, 2554) ประเพณีชัก พระ เป็นประเพณีหนึ่งที่สำคัญของชาวพุทธในภาคใต้ กระทำกันหลังจากวันมหาปวารณา หรือวันออกพรรษา 1 วัน ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 โดยพุทธศาสนิกชนพร้อมใจกันอัญเชิญ พระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบน บุษบกที่จัดเตรียมไว้บน เรือ รถ หรือล้อเลื่อน เพื่อทำการแห่แหนชักลากไป ตามลำน้ำและถนนหนทางต่าง ๆ ในชุมชน (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2542: 6794) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ สักการบูชาและถวายภัตตาหารแด่ พระสงฆ์ ประเพณีนี้สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในประเทศอินเดียตาม ลัทธิศาสนาพราหมณ์ที่นิยมเอาเทวรูปแห่แหน

ในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแห่เทวรูปพระอิศวร การแห่เทวรูปพระนารายณ์ เป็นต้น ต่อมาชาวพุทธจึงนำเอาประเพณีนี้มาปรับให้เข้ากับพุทธตำนาน (วิเชียร ณ นครและคณะ, 2521: 210) ว่าพระพุทธองค์ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ปราบเดียรถีย์ ณ ป่ามะม่วง กรุงสาวัตถีซึ่งเป็นฤดูพรรษาพอดี พระองค์เสด็จไปจำพรรษา ณ ดาวดึงส์ ด้วยมีพระประสงค์จะแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา ซึ่งขณะนั้นจุติเป็นเทพสถิตอยู่ ณ ดุสิตเทพพิภพ แล้วเสด็จกลับมนุษยโลก ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวเมืองต่างปลาบปลื้มจึงมารับเสด็จและอัญเชิญ พระพุทธองค์ขึ้นประทับบุษบกที่เตรียมไว้แล้วแห่แหนไปยังที่ประทับของพระพุทธองค์ จากเหตุการณ์ครั้งนั้นจึงเกิดเป็นประเพณีชักพระสืบมา เมื่อเลยสมัยพุทธกาลและมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้น พุทธศาสนิกชนจึงนำพระพุทธรูปมาแห่แหนสมมติแทนพระพุทธองค์จนกลายเป็นประเพณีสืบต่อกันมา (อุดม เขยกิจวงศ์, 2542: 57) ถึงแม้งานประเพณีดังกล่าวจะถูกจัดขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่ภาคใต้ แต่สำหรับความยิ่งใหญ่ตระการตาต้องจัดให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นลำดับที่หนึ่ง เนื่องจากในแต่ละปี จำนวนเรือพนมพระที่มาร่วมในงานประเพณีมีมากกว่า 100 ลำ ภายใต้คอนเซ็ปต์ในการจัดงานคือ ไหว้พระร้อยวัด ตักบาตรร้อยขัน มหัศจรรย์วันเดียว

ประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตซึ่งไม่มีหลักฐานยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อใด เชื่อว่าเกิดขึ้นมายาวนานเนื่องด้วยพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีเคยเป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่โบราณ มีหลักฐานให้เห็นชัดเจนในสมัยอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งมีศูนย์กลางความเจริญของอาณาจักรศรีวิชัยคือที่ตั้งของอำเภอไชยาในปัจจุบัน มีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา มีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนหนาแน่นเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีอิทธิพลต่อเมืองอื่น ๆ ต่อมาความเจริญได้กระจายไปยังพื้นที่อื่น ๆ ประเพณีชักพระจึงได้แพร่ขยายไปจนทั่วพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีปัจจุบัน ยังคงมีการจัดงานประเพณีชักพระในหลายพื้นที่ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอเกาะสมุย อำเภอเกาะพะงัน อำเภอเวียงสระ อำเภอเมือง ส่วนอำเภออื่นๆ แม้ไม่ได้มีการจัดงานประเพณีชักพระในอำเภอ แต่ล้วนมีส่วนร่วมในงานประเพณีชักพระทั้งสิ้นคือส่งเรือพระเข้าร่วมงานประเพณีชักพระที่ทางอำเภอเมืองจัดขึ้น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2557: 10)

การชักพระเป็นประเพณีที่ได้ถ่ายทอดมาช้านาน ซึ่งในแต่ละจังหวัดได้มีวัฒนธรรมอื่น ๆ เป็นประเพณีร่วมเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น ประเพณีซัดต๋ม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดพัทลุง เป็นการนำเอาขนมต้มที่จัดเตรียมมาใส่ในบาตรพระบริเวณหน้าเรือพนมพระ ประเพณีการแข่งขันเรือพาย ในจังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส โดยเมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมทางศาสนาชาวบ้านในชุมชนจะชักชวนกันมาแข่งขันเรือพายเพื่อความสนุกสนาน ถัดมาเป็นประเพณีร่วมในงานชักพระที่จัดขึ้นเฉพาะท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีแข่งโพน จังหวัดพัทลุง เป็นการแข่งขันว่า ผู้ตีโพนคนใดมีลีลาการตีดีที่สุด และโพนของใครเสียงดังมากที่สุด (บุญชู ยืนยงสกุล, 2547 ; ภาพิมล สีส้ม และเสรี พิจิตรสร, 2554 ; สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง, 2562) ถัดมาคือประเพณีชักพุ่มหรือประเพณีทอดผ้าป่าของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการนำเอาเครื่องอัฐบริขารและผ้าอาบน้ำฝนของพระสงฆ์มาแขวนไว้กับกิ่งไม้ที่ได้จัดเตรียมไว้หน้าบ้าน เพื่อให้พระสงฆ์มาทำพิธีกรรมทางศาสนาในช่วงเช้ามืดก่อนวันออกพรรษาทั้งยังมี

รายละเอียดการจัดกิจกรรมในประเพณีชักฟุ่มที่น่าสนใจ ได้แก่ การจัดทำฉากพุทธประวัติอันยิ่งใหญ่ไว้เบื้องหลังของกึ่งไม้หน้าบ้านอีกด้วย

ประเพณีชักฟุ่ม เป็นประเพณีที่ชาวบ้านนำเอาเครื่องอัฐบริขารมาแขวนไว้ที่กึ่งไม้หน้าบ้าน ในคืนก่อนวันออกพรรษามีการฉลองฟุ่มผ้าป่ากันอย่างสนุกสนานทั้งคืน เพื่อรอจัดถวายแด่พระสงฆ์ในเช้าวันออกพรรษา คำคืนก่อนวันออกพรรษา อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงตั้งงาไปด้วยไฟแสงสีที่ประดับประดาบนฟุ่มไม้หน้าบ้านประชาชน และครั้นรุ่งไปด้วยเสียงเพลงที่บรรเลงอย่างกึกก้องตลอดเส้นทางเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณี โบราณที่เกิดขึ้นมานับ 100 ปี ก่อนวันออกพรรษา ในคืนขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะมีการทำฟุ่มผ้าป่าหน้าบ้าน ครั้งหนึ่ง พระมหาจันทร์ เขมจารี เขียนเล่าเรื่องฟุ่มผ้าป่าเมืองสุราษฎร์ธานี ไว้ในปี พ.ศ. 2504 ความว่า ประเพณีชักฟุ่มผ้าป่าหน้าบ้านเริ่มครั้งแรกในปี 2467 โดยนางพะยอม สารสิน เป็นผู้ริเริ่ม ต่อมาได้ชักชวนชาวบ้าน บ้านใกล้เคียงมาร่วมบุญด้วย ในปีถัด ๆ มา มีผู้เริ่มสนใจร่วมบุญและจัดทำฟุ่มผ้าป่ามากขึ้น นางพะยอม สารสิน จึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากพระสงฆ์ในวัดไตรธรรมมาราม มาช่วยจัดฉากหมายเลขฟุ่มผ้าป่า และ นิมนต์พระมาชักฟุ่มตามหมายเลขให้ในช่วงเช้า โดยตั้งหมายเลขลำดับที่ 1 ตั้งแต่บริเวณชุมชนตลาดล่าง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2479 ภายหลังจากนางพยอมไม่สามารถมาจัดได้เพราะอยู่ไกลและชราภาพ ทางด้านเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีจึงได้รับมาเป็นผู้จัดการงานประเพณีชักฟุ่มผ้าป่าไว้ ในปี พ.ศ. 2530 งานนั้นจึงตกทอดและปรากฏมาจนถึงทุกวันนี้ (วรรณศรี ทิวแพ, สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2565) ประเพณีชักพระ ชักฟุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถือเป็นการจัดประเพณีทอดผ้าป่าในรูปแบบเฉพาะ มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ งานดังกล่าวจัดขึ้นเพียงหนึ่งเดียวในประเทศไทย มีระยะเวลาในการจัดกิจกรรมรวมถึง 9 วัน 9 คืน ณ บริเวณริมเขื่อนแม่น้ำตาปี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงเทศกาลงานประเพณีชักพระ ชักฟุ่ม จึงเป็นการรวมตัวกันของทั้ง ภาครัฐและเอกชน คนในท้องถิ่นเพื่อระดมความคิดเห็น ระดมทุน ระดมแรง กันอย่างสมัครสมานสามัคคี กระบวนการจัดการที่ดีจึงเป็นสิ่งที่จะช่วยให้งานประเพณีออกมาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างง่ายดาย

กระบวนการจัดการ เป็นการคิด การตัดสินใจ และวางแผนการทำงานไว้ล่วงหน้า มีการดำเนินงานที่เป็นลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อลดความเสี่ยง และความผิดพลาดด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในกิจกรรมนั้น ๆ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) และสะดวกต่อการจัดสรรทรัพยากรคน สิ่งของ และธรรมชาติ ซึ่งประเพณีชักพระ ชักฟุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถือเป็นการงานประจำจังหวัดที่ยิ่งใหญ่ มีหลายภาคส่วนภายในจังหวัดทำงานร่วมกัน การวางแผนจัดเตรียมงานล่วงหน้าจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง กระบวนการจัดการที่ดีจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมช่วยสร้างรายได้ให้วัดและสำนักสงฆ์ ตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจร้านค้าและบริการต่าง ๆ ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้เข้าสู่ครัวเรือนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในและนอกพื้นที่ต่างเดินทางมาเที่ยวชมงานประเพณีอย่างมากมาย (อารีย์ นัยพินิจ และฐิธิชญา มณีเนตร, 2551)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึงรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ๆเพิ่มขึ้น ทั้งยังมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วน

ร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2550) และยังเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556)

ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีทั้งประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า และรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ชักพระ ชักพุ่ม เช่น ประเพณีแข่งเรือยาว การแสดงแสงสีเสียง ณ กำแพงโบราณวัดกลางเก่า การจัดลานวัฒนธรรมแข่งขันหนังตะลุง มโนราห์ และการ χορ χορบนแพเทียนพรจากจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

จากข้อความดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการรวบรวมเอกสารประวัติ ความเป็นมาตลอดจนกระบวนการจัดการไว้เพื่อประโยชน์แก่บุคคลที่สนใจศึกษาในภายภาคหน้า การวิจัยครั้งนี้เป็นสิ่งใหม่ที่จะช่วยสืบสานประเพณีวัฒนธรรมให้คงอยู่และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม งานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจงโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงได้เลือกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรองในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานประเพณี แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
 - 1.1 กลุ่มผู้สืบสานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ได้แก่ประชาชนที่จัดทำพุ่มผ้าป่า ประจำปี 2565 จำนวน 5 ท่าน
 - 1.2 พระสงฆ์ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม โดยพิจารณาจากวัดที่เป็นวัดอารามหลวง และตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 3 รูป
 - 1.3 บุคลากรทางสถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยพิจารณาจากสถาบันการศึกษาในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และเข้าร่วมประกวดพุ่มผ้าป่าประเภทสถาบันจากทางเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ประจำปี 2565 จำนวน 3 สถาบัน
2. ผู้ให้ข้อมูลรอง กลุ่มผู้นำของภาคเอกชนตลอดจนกลุ่มผู้นำชุมชนในท้องถิ่นประจำ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีที่หลากหลายในการเก็บข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Informal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยการมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลภาคสนามการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ การสังเกตการณ์มีส่วนร่วม และ การสัมภาษณ์

1. การสังเกตการณ์มีส่วนร่วม

โดยสังเกตการณ์ในพื้นที่ที่กรณีศึกษา คือ งานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปี 2565 ผู้วิจัยได้สังเกตสภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว ตำแหน่งของการจัดงาน ระยะทางในการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว และผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีชักพุ่มผ้าป่า ร่วมกับชาวบ้านในเช้าวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ซึ่งตรงกับ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2565 ทำให้ผู้วิจัยได้สัมผัสถึงบรรยากาศจริงและลำดับขั้นตอนการจัดประเพณีชักพุ่มอย่างละเอียดในทุกกระบวนการ

2. การสัมภาษณ์

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่และสังเกตการณ์ชนิดมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมแล้ว นำมาสู่การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง โดยประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งแบบไม่มีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง ด้วยวิธีการบันทึกเสียง และภาพขณะทำการสัมภาษณ์

3. การสนทนากลุ่ม โดยเก็บข้อมูลจากชาวบ้านผู้สืบสานและผู้นำชุมชน ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ผ่านการสนทนากลุ่ม โดยมีประเด็นคำถามเริ่มต้นในการสนทนาจากผู้วิจัยที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น และเป็นคำถามเพิ่มเติมจากผู้วิจัยขณะมีข้อสงสัยขณะการสนทนากลุ่ม ในการนี้ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกเสียงและภาพไว้เพื่อความสะดวกในการนำไปวิเคราะห์และสรุปผลในลำดับต่อไป

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ชนิดมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการลงพื้นที่ในงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรม การชักพระ การชักพุ่ม การชมการแสดงแสงสีเสียง และการแข่งเรือยาวเป็นต้น ประกอบกับการศึกษาเอกสารงานวิจัย ข่าว ภาพถ่าย ข้อมูลประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เพจงานประเพณีชักพระสุราษฎร์ธานี จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อศึกษามาตรวจสอบ โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อการแสวงหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากแหล่งที่มาต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อจากการตรวจสอบแล้วมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้อมาอย่างหลากหลาย

โดยละเอียด เพื่อให้เกิดความแน่นชัดว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ และเที่ยงตรง ของการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แปลภาษาเป็นข้อมูล โดยการถอดเทปบันทึกเสียง จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มให้อยู่ในรูปแบบของโปรแกรมไมโครซอฟเวิร์ด
2. ลงรหัส (Code) ที่เนื้อหาด้วยสีที่แตกต่างกัน จากนั้นทำการ coding ด้วยการอ่านเนื้อหาทั้งหมดเพื่อหาประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย
3. นำเนื้อหาที่แบ่งไว้ตามประเด็นหลัก มาแตกแขนงเป็นประเด็นย่อย เรียงตามลำดับเวลาพัฒนาการของประเพณีชักพระ ชักพุ่มจากอดีตสู่ปัจจุบัน (Timeline categorization)
4. นำประเด็นต่างๆ ที่ได้มาเขียนเป็นผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์สังเคราะห์ และเรียบเรียง ตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำเสนอข้อมูลทั้งหมด นำเสนอต่อภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้แก่ภาครัฐซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณ ภาคเอกชนที่เป็นกลุ่มคนที่มีเครือข่ายและความหลากหลายทางอาชีพ พร้อมนำเสนอผลงานวิจัย โดยวิธีการพรรณนา นำเสนอ ข้อความ ภาพถ่าย เหตุการณ์ต่าง ออกมาในรูปแบบงานวิจัย

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิจัยดังนี้

ด้านอัตลักษณ์ของงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ด้านพื้นที่ภูมิศาสตร์

การเลือกพื้นที่และสถานที่ในการจัดกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ให้เหมาะสมถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้จัดจะต้องใส่ใจเป็นอันดับแรก เพื่อให้ผู้ที่มาเข้าร่วมงานเกิดความประทับใจมากที่สุด สิ่งที่คุณจัดต้องคำนึงไม่ว่าจะเป็นตำแหน่ง ขนาดของพื้นที่ ความสะดวกในการเดินทาง ล้วนมีผลโดยตรงต่อกิจกรรมภายในงานทั้งสิ้น ในการจัดประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ซึ่งเป็นงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงถูกจัดขึ้นในเขตอำเภอเมืองใช้พื้นที่บริเวณริมเขื่อนแม่น้ำตาปี เป็นหลัก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เหมาะสมในการจัดกิจกรรมทั้งทางบกและทางน้ำได้ในเวลาเดียวกัน พื้นที่มีความกว้างขวาง สามารถรองรับผู้ประกอบการสินค้าและบริการ ตลอดจนนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูล ผู้มีประสบการณ์สืบสาน ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มากกว่า 40 ปี เล่าว่าแต่เดิมนั้นเป็นคนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และได้ย้ายเข้ามาอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2522 ขณะนั้นที่เข้ามาอาศัยในตัวเมืองสุราษฎร์ธานีก็ได้พบเจอกับงานประเพณีดังกล่าวแล้ว “ออกพรรษาต้องสุราษฎร์ธานีนั่น เพราะสุราษฎร์ธานี ยิ่งใหญ่ที่สุด” (ตัวแทนผู้สืบสานงานประเพณีดังกล่าว สัมภาษณ์เมื่อ 10 สิงหาคม 2566) คุณเจริญเคยมีโอกาสดูเที่ยวงานชักพระ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งในตัวเมืองและ อำเภอทุ่งสง แต่เมื่อเทียบกับความยิ่งใหญ่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีแล้ว

ต้องยกให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีเท่านั้น ด้วยลักษณะพื้นที่จัดงานของจังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้นได้เปรียบมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งริมเขื่อนแม่น้ำตาปี ที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำทอดยาวตลอดสายตั้งแต่ ตลาดน้ำบ้านดอน ท่าปลาพาฬ ยาวมาจนสะพานนคร หลังวัดกลางเก่า ถือได้ว่าทางเทศบาลและหน่วยงานรัฐได้ใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวในการจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลายและคุ้มค่า ไม่ว่าจะเป็นประเพณีชักพระทางบกมากกว่า 100 ลำ เคียงคู่ไปกับ เรือพระทางน้ำ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ มากมายภายในงานทำให้มีความน่าสนใจ “ประเทศไทยนี้ในวันออกพรรษา งานชักพระภาคใต้ใครๆ ก็ต้องมาเที่ยวสุราษฎร์ธานี ตลอดระยะเวลาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน งานชักพระสุราษฎร์ในภาพจำของผมเป็นงานที่ยิ่งใหญ่มาก เวลาไปเที่ยวในงานแทบไม่ต้องเดินเองมันจะมีคนพาเราไปแบบลอยเลย เหมือนน้ำที่ไหลไปเอง โดยเฉพาะเส้นทางถนนริมเขื่อนแม่น้ำตาปีคนเยอะมาก ๆ ” (ตัวแทนผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์ วันที่ 3 สิงหาคม 2566) ประธานชุมชนเขต 2 เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และยังเป็นผู้สืบสานงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มากกว่า 30 ปี ได้กล่าวไว้ เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม เกี่ยวกับพื้นที่ในการจัดงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าจังหวัดสุราษฎร์ธานี นับเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 1 ของภาคใต้และอันดับที่ 6 ของประเทศไทย บริเวณทิศเหนือของจังหวัดติดกับจังหวัดระนองชุมพรและทะเลอ่าวไทย ทิศใต้ติดกับจังหวัดกระบี่และนครศรีธรรมราช ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดพังงา บริเวณโดยรอบที่ติดกับทะเลอ่าวไทยมีชายฝั่งยาวถึง 156 กิโลเมตรและมีเกาะที่อยู่ในเขตการปกครองจังหวัดสุราษฎร์ธานีคือ เกาะสมุย เกาะพะงัน หมู่เกาะอ่างทองตลอดจนเกาะน้อยเกาะใหญ่มากมายจึงเป็นที่มาของคำขวัญประจำจังหวัดที่ขึ้นต้นว่า เมืองร้อยเกาะนั่นเอง

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีหรือที่ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกกันว่า “บ้านดอน” เป็นศูนย์กลางระบบราชการ การคมนาคม การศึกษา และเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานีมาช้านาน มีประวัติความเป็นมาคือ ในสมัยโบราณชาวบ้านในท้องถิ่น เรียกพื้นที่แห่งนี้ว่า “บ้านดอน” เพราะเป็นบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึงและในสมัยก่อนยังเป็นอยู่ต่อท่าเรือใหญ่ของเมืองไชยาตรงบริเวณปากน้ำตาปี ต่อมาความเจริญได้มีเพิ่มขึ้นตามลำดับสมัยรัชกาลที่ 6 ท่านทรงโปรดเกล้าให้ย้ายเมืองไชยาเดิมมาตั้งที่เมืองบ้านดอนและในพ.ศ 2459 มีรับสั่งให้เปลี่ยนชื่อเมืองไชยาที่บ้านดอนเป็นเมืองสุราษฎร์ธานีซึ่งแปลว่าเมืองคนดีมาจนถึงทุกวันนี้

เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีเป็นศูนย์กลางธุรกิจและการค้าของจังหวัด ทั้งยังเป็นเมืองใหญ่อันดับที่ 8 ของประเทศไทยเป็นเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคใต้ เดิมจัดรูปแบบการปกครองแบบสุขาภิบาลเป็นชุมชนตั้งอยู่ในเขตตำบลตลาดอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อมาในปี 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตยจึงได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับเทศบาลฉบับแรกเกิดขึ้นคือพระราชบัญญัติระเบียบเทศบาลพ.ศ 2476 ทำให้สุขาภิบาลเมืองสุราษฎร์ธานีได้ยกระดับฐานะเป็นเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานีเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2478 มีพื้นที่ 2.67 ตารางกิโลเมตรเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2501 ได้ขยายพื้นที่เพิ่ม 6.95 ตารางกิโลเมตรต่อมามีความเจริญเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจึงได้ขยายเขตเทศบาลตามพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลนครโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 111 ตอนที่ 59 ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2537 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 22 ธันวาคม

2537 ครอบคลุมพื้นที่ 68.97 ตารางกิโลเมตรต่อมาวันที่ 19 เมษายน 2550 นายอารี วงศ์อารยะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 19 เมษายน 2550 เปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานีเป็นเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีโดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม 2550 เป็นต้นไป

เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำตาปีซึ่งเป็นที่ยอมรับของลำน้ำหลายสายได้แก่ คลองท่ากูบและคลองมะขามเตี้ยที่ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำตาปีบริเวณเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีและได้ แบ่งแยกออกเป็น 2 สายได้แก่แม่น้ำตาปีและคลองฉนากจนกระทั่งไหลมาบรรจบที่อำเภอพุนพินและไหลลงสู่ ทะเลอ่าวไทย ด้วยความเอื้ออำนวยของสภาพภูมิศาสตร์ ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีแม่น้ำตา ปีไหลผ่านใจกลางเมือง ซึ่งมีความโดดเด่นกว่าพื้นที่อื่น ๆ สายน้ำแห่งนี้จึงเป็นศูนย์รวมชุมชนและการจัด กิจกรรมมากมายทั้งทางบกและทางน้ำ ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น จนกลายเป็นประเพณีประจำจังหวัดที่ ยิ่งใหญ่ได้แก่ ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม และแข่งเรือยาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีนั่นเอง

2. ด้านพิธีกรรม

ประเพณีชักพระเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งทางศาสนาพุทธ เกิดจากความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่มีการ ไปรอรับเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จกลับจากสรวงสวรรค์ในวันออกพรรษา และต่อมาได้มีการนำ พระพุทธรูป เปรียบเสมือนตัวแทนของพระพุทธองค์ ขึ้นประดิษฐานบนบุษบก จากนั้นทำการแห่แหนไปตาม เส้นทางต่าง ๆ ในจังหวัดของตนเอง “ประเพณีดังกล่าวจัดขึ้นหลายพื้นที่ในจังหวัดทางภาคใต้ แต่ประเพณีชัก พุ่ม มีเพียงที่เดียวคือจังหวัดสุราษฎร์ธานี” (สมมาตร จันทร สัมภาษณ์ วันที่ 3 สิงหาคม 2566) ได้กล่าวถึง พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีชักพระ และ ชักพุ่ม ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีว่ามีความเป็นโดดเด่นและแตกต่าง จากพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีก่อนจะทำการชักพระหรือลากเรือพระได้นั้น เช้าตรู่ของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมือง จะต้องทำการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ชักผ้า บังสุกุล จากพุ่มผ้าป่า ที่ชาวบ้านจัดถวายไว้ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน แล้วจึงเริ่มพิธีการชักพระ หรือ ลากเรือพระได้ คำสัมภาษณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ

คำสัมภาษณ์ของ ผู้บริหารโรงแรม cbd จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้มีประสบการณ์สืบสานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานีมากกว่า 30 ปี ในวันที่ 10 ตุลาคม 2565 ได้กล่าวถึงงานประเพณีชักพระจังหวัดสุ ราษฎร์ธานีว่า มีความแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น ๆ โดยเฉพาะในเขต อ.เมือง หรือบ้านดอน กล่าวคือชาวบ้าน จะมีการทอดผ้าป่าหน้าบ้าน หรือที่คนในท้องถิ่นเรียกว่า “ชักพุ่ม” เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตั้งแต่เวลา ค่ำ ชาวบ้านในเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีจะการจัดตกแต่งพุ่มผ้าป่าด้วยไฟหลากสี สร้างความงดงามยามค่ำ ค่ำ “และยังเป็นอีกหนึ่งประเพณีที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในครอบครัวและบ้านใกล้เคียงเนื่อง จากงานนี้จัดหลังจากวันสงกรานต์ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญหนึ่งของชาวใต้พอดี ลูกหลานที่เคยไปอยู่ต่างถิ่น ก็จะถือโอกาสกลับมาเยี่ยมเยือนพ่อแม่ตา ยายที่บ้าน พอถึงวันงานชักพุ่ม ตกตึกจะมีการสังสรรค์เฮฮา สร้าง ความสุขความบันเทิงให้แก่ทุกคน เป็นเหมือนงานรวมญาติ ๆ นี่เอง” (ตัวแทนผู้ประกอบการในเขตเทศบาล นครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์ วันที่ 11 ตุลาคม 2565) จนกระทั่งเช้าวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เวลา 05.00 น. พระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ จะเดินทางมายังพุ่มที่ตนเองได้รับกนิมนต์ หรือ ได้รับหมายเลขจากทางเทศบาล มาทำ

การชักฟุ่ม จนกระทั่งเสร็จสิ้นพิธีกรรมชักฟุ่ม เวลา 08.00 น. ก็จะมีการชักพระเป็นลำดับต่อไป งานประเพณีชักฟุ่มจัดขึ้นทุกปีถือเป็นประเพณีปฏิบัติอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษนับร้อยปี เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของชาวสุราษฎร์ธานีควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบสานอย่างยิ่ง

3. ด้านรูปแบบการจัดงาน

ในวันออกพรรษา แรกเริ่มเดิมทีมีแต่การชักพระทางน้ำ จัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เนื่องจากสมัยนั้นชาวบ้านใช้การสัญจรไปมาด้วยเส้นทางน้ำเป็นหลัก ส่วนทางบกจะจัดขึ้นในวัน แรม 8 ค่ำ เดือน 11 ต่อมาใน พ.ศ. 2503 สมัยนายประพันธ์ ณ พัทลุง ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงานให้ประเพณีชักพระทางน้ำ และ ชักพระทางบก จัดขึ้นพร้อมกันในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เพื่อความสอดคล้องกับพุทธประวัติ และเพิ่มความยิ่งใหญ่ให้แก่งานประเพณี ต่อมาได้มีประเพณีร่วมหนึ่งจากชาวบ้านที่จัดขึ้นเองในวันออกพรรษา พร้อมกับประเพณีชักพระของทางจังหวัด ได้แก่ ประเพณีทอดผ้าป่า หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ชักฟุ่ม ณ วัดท่าไทร ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จุดกำเนิดประเพณีชักฟุ่ม ในวันออกพรรษา เกิดขึ้นโดย คุณพยอม สารสิน ได้เป็นผู้ริเริ่ม ชักชวนชาวบ้านใกล้เคียงมาถวาย ผ้าบังสุกุล โดยการนำ กิ่งไม้มาปักไว้ ในกระถางแล้วแขวนผ้าบังสุกุลไว้ 1 ผืน บ้างก็แขวนเครื่องอัฐบริขารมากขึ้นอยู่ตามกำลังทรัพย์ของแต่ละบ้าน “ ในขณะนั้นหลายคนอาจจะสงสัยว่าทำไมต้องนำผ้ามาพาดบนกิ่งไม้แล้วจัดตกแต่งมากมายขนาดนั้น แม่ของฉันก็ได้ตอบว่าเพื่อจำลองเหตุการณ์ ณ เขาพระสุเมรุไงจ๊ะ ” (ตัวแทนผู้สืบสานงานประเพณีดังกล่าว สัมภาษณ์ วันที่ 26 พฤษภาคม 2566) ในราวชาวบ้านวัดท่าไทร ผู้มีประสบการณ์สืบสานประเพณีชักฟุ่มผ้าป่าในวันออกพรรษา ณ วัดท่าไทร ย้อนไปเมื่อ ปี 2552 ครั้งที่ผู้ให้ข้อมูล มีโอกาสเข้าร่วมงานประเพณีทอดผ้าป่าในวันออกพรรษา ณ วัดท่าไทร ขณะนั้น จัดขึ้นในวัน แรม 8 ค่ำเดือน 11 ซึ่งเปลี่ยนมาจาก วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เนื่องจาก สมัยก่อนที่คุณพยอม สารสิน ผู้ริเริ่ม ได้ย้ายเข้าไปอยู่ในตัวเมือง สุราษฎร์ธานี และได้นำพางานประเพณีดังกล่าวไปจัดด้วยในเขตอำเภอเมือง ตั้งแต่ ปี 2467 และคุณพยอม สารสิน ได้มีการนิมนต์พระจากวัดท่าไทร ไปประกอบพิธีกรรมทอดผ้าป่า หรือชักฟุ่ม ในตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ขณะนั้นพระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดมีจำนวนจำกัด หลวงพ่อชม ท่านเจ้าอาวาสวัดท่าไทร ขณะนั้นจึงได้เลื่อนวัดจัดงานประเพณีดังกล่าวของวัดท่าไทร จาก วันแรม 1 ค่ำเดือน 11 มาเป็นวันแรม 8 ค่ำ เดือน 11 แทน เพื่อเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ให้ชาววัดท่าไทรได้สืบสานด้วยเช่นกัน

ในสมัยนั้นจึงเป็นช่วงสืบสานงานประเพณีทอดผ้าป่า หรือ ชักฟุ่ม ณ วัดท่าไทรของชาวบ้าน และคนรุ่นหลังต่อจากคุณพยอม สารสิน ที่ได้รับริเริ่มจัดทำงานประเพณีไว้ให้ชาวบ้านในพื้นที่นั้นเอง โดยเมื่อถึงวันออกพรรษา ในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านวัดท่าไทร และละแวกใกล้เคียง จะนำเครื่องไทยธรรมบรรจุกระถาง กระบุง กระจาด หรือถึงสังกะสี แล้วเอากิ่งไม้ปักเอาผ้าบังสุกุลห้อยไว้ พร้อมทั้งผลไม้ เครื่องใช้ต่าง ๆ ของพระภิกษุสงฆ์ แขนวไว้กับกิ่งไม้ของตน บ้างก็จัดเรียงรายในโรงธรรมของวัด บ้างก็จัดเรียงรายบริเวณรอบๆ โบสถ์และพื้นที่ว่างของวัด นอกจากสิ่งของที่กล่าวมาแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ก็จะนำ ปิ่นโตบรรจุอาหารคาวหวานจัดเตรียมไว้ถวายให้แด่พระภิกษุสงฆ์เมื่อทำพิธีเสร็จสิ้นด้วย เนื่องจากเดิมประเพณีทอดผ้าป่า จะจัดขึ้นใน

วันออกพรรษาตรงกับวันจัดงานประเพณีชักพระประจำจังหวัด ชาวบ้านต่างพากันไปร่วมกิจกรรม และพระสงฆ์ก็ได้บิณฑบาต ชาวบ้านที่ทำพุ่มผ้าป่ามาถวายจึงมีการทำอาหารมาด้วย เพื่อให้พระสงฆ์ได้ฉันเพล ก่อนจะไปทำกิจกรรมชักพระหรือลากพระต่อ จึงเป็นที่มาของ “ผ้าป่าข้าวสุก” นั่นเอง

สองประเพณีเคียงคู่ในงานบุญวันออกพรรษา ณ เมืองสุราษฎร์ธานี เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2467 จากบันทึกของ พระมหาจันทร์ เขมจารี เขียนเล่าเรื่องพุ่มผ้าป่าเมืองสุราษฎร์ไว้ว่า ประเพณีชักพุ่ม เกิดขึ้นในเขตอำเภอเมือง บ้านดอนครั้งแรกในปี 2467 โดยคุณพะยอม สารสิน ผู้ย้ายถิ่นฐานจาก ตำบลท่าทองใหม่ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์มาอยู่กับสามีที่ตรอกไม้ไผ่ข้างข้างวัดกลางใหม่ ในตลาดบ้านดอน ได้ชักชวนชาวบ้าน บ้านใกล้เคียงมาร่วมบุญด้วย ในปีถัด ๆ มาผู้มีใจร่วมบุญและจัดทำพุ่มผ้าป่ามากขึ้น นางพะยอม สารสิน จึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากพระสงฆ์ในวัดไตรธรรมมาราม มาช่วยจัดฉลากหมายเลขพุ่มผ้าป่า และ นิมนต์พระมาชักพุ่มตามหมายเลขให้ในช่วงเช้า โดยตั้งหมายเลขลำดับที่ 1 ตั้งแต่บริเวณชุมชนตลาดล่าง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2479 เป็นต้นมา

สมัยนั้น วัด คือศูนย์รวมของชุมชน ในการจัดประเพณีชักพระ ชักพุ่ม โดยก่อนถึงวันออกพรรษา ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ จะมารวมตัวกันที่วัดประจำชุมชนของตนเองเพื่อจัดทำเรือพระ รถพระ เมื่อถึงวันพรรษาชาวบ้านก็จะนำมาชัก ลาก ไปตามลำน้ำและถนนหนทางใกล้เคียงในชุมชน โดยมีพระสงฆ์คอยให้คำแนะนำและดูแลตลอดการจัดทำตั้งแต่เริ่มต้นจนจบพิธีการ ส่วนประเพณีชักพุ่ม ในเขตอำเภอเมือง ก็จะมี คุณพะยอม สารสิน เป็นผู้ประสานงานกับทางพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ เพื่อมาทำพิธีกรรมชักพุ่มในช่วงเช้า ขณะนั้น การจัดงานประเพณีชักพระ ยังถูกจัดขึ้นอยู่ทั่วไปในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ ประเพณีชักพุ่ม ก็จะมีจัดขึ้นเฉพาะ วัดท่าไทร และในเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์

ปี 2530 ก้าวเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากหน่วยงานรัฐหลายภาคส่วนมองเห็นความสำคัญและมาให้การสนับสนุน งานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่และต่างจังหวัดให้ความสนใจ เพราะชาวบ้านและวัดในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ร่วมกันสืบสานงานประเพณีชักพระนั้นมีเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นในทุกปี ทางจังหวัดจึงได้รับเข้ามาเป็นงานประจำจังหวัด โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นแกนนำหลักในการจัดงาน ผสมกับขณะนั้น คุณพะยอม สารสิน ผู้จัดประเพณีชักพุ่ม ได้ซราภาพ จึงได้ส่งมอบ งานประเพณีชักพุ่ม ให้ทางเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี เป็นผู้จัดแทน ภาครัฐจึงได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จากเดิม การชักพระ หรือ ลากเรือพระ จะจัดขึ้นกระจายในทุกพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทางภาคใต้มีการเชิญชวนให้วัดและชาวบ้านส่งเรือพระ รถพระ มาจัดแสดงรวมกันในตัวเมืองสุราษฎร์ธานี โดย รูปแบบการจัดกิจกรรมในวันออกพรรษา จะเริ่มจากการชักพุ่มผ้าป่า แล้วจึงทำการชัก ลาก เรือพระ รถพระ เป็นลำดับถัดไป นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันเรือยาว บริเวณ แม่น้ำตาปี อีกด้วย เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มาเสริมสร้างความสนุกสนาน สร้างสีสันให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

ต่อมาในปี 2555 ทางจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ดำเนินการขอพระราชทานถ้วยรางวัลจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมงานประเพณี ผู้คนในชุมชนและวัดต่าง ๆ ให้ความสนใจ และจัดทำเรือพระเข้าประกวดเป็นจำนวนมาก เหตุผลสำคัญที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากวัดและชุมชนมีความประสงค์เพื่อสร้างชื่อเสียงและเพื่อได้รับเกียรติยศจากถ้วยรางวัล

พระราชทาน เมื่อพระสงฆ์และชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ เกิดความตระรู้และให้ความสำคัญ จึงทำให้จำนวนเรือพระที่เข้าร่วมกิจกรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ปัจจุบัน ได้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นนอกเหนือจาก ประเพณีชักพระ ประเพณีชักฟืม และ การแข่งขันเรือยาว เช่น กิจกรรมวิ่งพรหมน้ำมนต์ ชมเรือพระ เริ่มจาก สะพานนริศชมเรือพระไปเรื่อย ๆ รับน้ำมนต์ตลอดเส้นทาง ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร และวนมาเข้าเส้นชัยที่สะพานนริศ , ชมขบวนแห่และร่วมลากเรือพนมพระทางบก มากกว่า 100 ลำ และต้นเทียนพรรษาจาก จังหวัดอุบลราชธานี , การแสดงน้ำพุดนตรี, การแสดงแสงสีเสียง สายน้ำแห่งศรัทธาชักพระประเพณี, งาน นิทรรศการในงานชักพระ ภายใต้แนวคิด “ศิลปะน้อมรำลึกในหลวงรัชการที่ 9” Art Gallery ร่วมกับ 9 ศิลปินไทย 9 ศิลปธร,การจำหน่ายสินค้าและอาหาร, คอนเสิร์ตศิลปินนักร้อง มากมายในยามค่ำคืน

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาอัตลักษณ์ ของงานประเพณี ชักพระ ชักฟืม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยในการจัดงาน ลำดับพิธีกรรมที่แตกต่าง และรูปแบบการจัดงานที่หลากหลาย สามด้านที่กล่าวมา ส่งผลให้งานประเพณีดังกล่าว เป็นที่รู้จักและที่จดจำของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน (2550) อภิญา เพ็ญพสุกุล (2543) เออร์วิง ก๊อปมัน (1963) ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2543) และ สัมมา น้าฝน (2536) ได้ให้ความหมาย และแนวคิดของอัตลักษณ์ว่า คือลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความแตกต่าง โดดเด่น ไม่เหมือนใคร ซึ่งอัตลักษณ์นั้นจะมีความหมายสื่อถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ เช่น การแต่งกายสีดำล้วน ของกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์ของงานประเพณีชักพระ ชักฟืม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับ การสรุปผลงานวิจัยของ นันทวรรณ ช่างคิด (2562) ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เข้าร่วมงานประเพณีชักพระ ศึกษาพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้เข้าร่วมงานประเพณีชักพระ พบว่า สิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมงานประเพณีชักพระ ปี 2562 ได้แก่ ประเพณีชักพระ ประเพณีชักฟืม และพิธีฉลองถ้วยพระราชทาน ในระดับมากที่สุด ส่งผลให้วัดมียอดเงินทำบุญเพิ่มขึ้นจากช่วงที่ไม่มีเทศกาลและชาวบ้านที่มาจำหน่ายสินค้าและบริการรายได้เข้าสู่ครัวเรือนอย่างมากมาย ผู้สืบสานงานประเพณีดังกล่าวจึงควรช่วยกันรักษาขนบธรรมเนียมอันเป็นอัตลักษณ์ให้คงอยู่ ดังการสรุปผลงานวิจัย ของ อ่อนตา ยวนเกิด (2557) ศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องภูมิปัญญา ที่ปรากฏในการทำเรือพระบก การพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง การทำเรือพระบกใน อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การอนุรักษ์ประเพณีชักพระ ให้คงอยู่ต่อไปนั้นมีการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาเชิงช่างทำเรือพระบก ควบคู่กันไปให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงรูปแบบและคุณค่า ของเรือพระบกและภูมิปัญญาที่ปรากฏในการทำเรือพระบก อย่างแท้จริง เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน ยังความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่นสืบไป สรุปผลการวิจัยด้านอัตลักษณ์ประเพณีชักพระชักฟืม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงมีความสอดคล้องกับแนวความคิดและผลการวิจัยที่ได้ศึกษาไว้ในเบื้องต้น

อัตลักษณ์ในงานประเพณีชักพระ ชักฟืม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถแบ่งออกเป็น สามด้าน ได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ความร่วมแรงร่วมใจอย่างสามัคคีของคนในทั้งจังหวัด โดยเฉพาะชาวบ้านใน

ชุมชนเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ที่เป็นเจ้าของสถานที่ในการจัดกิจกรรม ตลอดจนผู้นำชุมชน และภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลนคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ให้การสนับสนุนประชาชนเป็นอย่างดี จึงทำให้ ภาพลักษณ์ของงานประเพณีออกมาเป็นที่ประจักษ์และน่าประทับใจ และจากจุดกำเนิดคืออาณาจักรศรีวิชัย จนแพร่กระจายมาทั้งจังหวัด ก่อเกิดเป็น การอนุรักษ์สืบสานงานประเพณีโบราณระยะเวลากว่าร้อยปีและมีการ ส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยนำจุดเด่นทางด้านพื้นที่ภูมิศาสตร์ คือแม่น้ำตาปีมาใช้ประโยชน์ในการจัดงานประเพณีอย่างยิ่งใหญ่ทุกคนต่างปรับตัวและอาศัยอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ

ปรากฏการดังกล่าวมีความสอดคล้องทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ของ Franz Boas นัก ทฤษฎีประวัติศาสตร์ของสำนักอเมริกัน ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากพื้นที่หนึ่งสู่อีกพื้นที่หนึ่งด้วยตัว บุคคลที่ย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย ตลอดจนการคมนาคม ที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งวัฒนธรรมและนำมายึด ปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา และ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของ จูเลียน สจ๊วต (Julian Steward) นัก มานุษยวิทยาอเมริกัน ได้กล่าวถึงการปรับตัวของคนในสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะใช้ ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ให้มากที่สุด ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิต ของชาวบ้านจากอดีตสู่ปัจจุบันบนพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่ธรรมชาติสรรค์สร้างไว้อย่างลงตัวโดยไม่ไปทำลายหรือรุกร ล้ำยังคงอนุรักษ์ทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เคียงคู่กันไปอย่างงดงาม

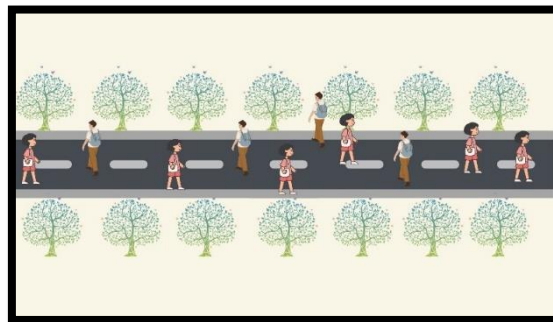
ข้อสรุปและเสนอแนะ

ข้อสรุปจากผลการศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านพื้นที่ภูมิศาสตร์ พบว่าพื้นที่ในการจัดกิจกรรม มีผลต่อการจัดกิจกรรมเพราะเป็น สิ่งกำหนด ขอบเขตของรูปแบบการจัดกิจกรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ ให้ผู้จัดงาน สามารถออกแบบสร้างสรรค์รูปแบบการจัดงานได้อย่างหลากหลาย ด้วยพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่โดดเด่นมี เส้นทางสัญจรทั้งทางบกและทางน้ำเคียงคู่ไปด้วยกันในแนวตรงระยะทางกว่า 2 กิโลเมตร พื้นที่ในการจัด กิจกรรม จึงมีความสะดวกกว้างขวาง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก บริเวณใกล้เคียงพื้นที่จัด กิจกรรมมีที่พักและร้านจำหน่ายสินค้าและบริการให้นักท่องเที่ยวได้เลือกสรรตามต้องการ การเดินทางสามารถ โดยสารได้ทั้งรถประจำทางและรถส่วนตัว พื้นที่ในการจอดรถเพียงพอและปลอดภัย พื้นที่ภูมิศาสตร์จึงเป็นสิ่ง สำคัญยิ่งที่มีผลโดยตรงต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต่อมาในด้านพิธีกรรม งานประเพณีชักพระจัดขึ้น ในพื้นที่ภาคใต้หลายจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นชุมพร นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา นราธิวาส และปัตตานี แต่ ความแตกต่างของลำดับการจัดงานประเพณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี แตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ เนื่องจาก ในเช้าวัน ออกพรรษา เวลา 05.00 น. จะมีการทำพิธีชักพุ่มผ้าป่า ตามบ้านของประชาชนที่จัดเตรียมไว้ให้เสร็จสิ้นก่อน จะเริ่มพิธีชักพระทางบกและทางน้ำในลำดับต่อไป งานประเพณีชักพุ่มผ้าป่าเป็นประเพณีร่วมที่จัดขึ้นตั้งแต่ปี 2467 เริ่มจากความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน มาสู่การจัดการของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี งานประเพณี ชักพุ่มจัดขึ้นเฉพาะเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันงานประเพณีดังกล่าว ยังคงมีการสืบสานและพัฒนา รูปแบบในการจัดจากพุ่มไม้ที่ใช้แขวนเครื่องอัฐบริวาร สู่ การจัดแสดงภาพพุทธชาดกอันยิ่งใหญ่ สร้างความตื่น ตาตื่นใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอย่างมาก และจะมีการสืบสาน พัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังคำสัมภาษณ์

ของผู้สืบสานทุกท่านที่จะขอยื่นหยัดร่วมสืบสานงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จนกว่าจะหมดลมหายใจ และด้านรูปแบบการจัดงาน ด้วยความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์ ส่งผลให้รูปแบบการจัดงานประเพณีชักพระจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง จากเดิมมีเฉพาะการชักพระทางน้ำ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชักพระทางบก และได้เกิดประเพณีร่วมที่สำคัญได้แก่ประเพณีชักพุ่ม ระยะเวลาล่วงเลยมาถึงปี พ.ศ. 2566 ครบรอบ 99 ปี งานประเพณีชักพระ สุราษฎร์ธานี มีกิจกรรมร่วมในงานเพิ่มขึ้นจากอดีตมากมาย เช่นการแข่งขันเรือยาว การแสดงแสงสีเสียง กิจกรรมวิ่งพรหมน้ำมนต์ ชมเมืองสุราษฎร์ฯ การแสดงน้ำพุดนตรี หนึ่งเดียวในภาคใต้ และการจัดแสดงขบวนเทียนพรรษา จากจังหวัดอุบลราชธานี ภายใต้แนวคิด เข้าพรรษาที่อุบลฯ ออกพรรษาที่สุราษฎร์ฯ ส่งผลให้ ณ ปัจจุบัน งานประเพณีชักพระ สุราษฎร์ธานีเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายผ่านการโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ และ การไปแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับจังหวัดอุบลราชธานี การมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายจึงเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลกิจกรรมภายในงานมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวโดยแบ่งตามประเภทของกิจกรรม เช่น งานประเพณี, ศิลปะการแสดง, ความเชื่อ เป็นต้น เพราะปัจจุบันงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีระยะเวลาในการจัดงานถึง 9 วัน 9 คืน การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวก็จะช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวใช้สนับสนุนการวางแผนในการท่องเที่ยว ให้ตรงตามความต้องการและเกิดความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ การนำอัตลักษณ์ประจำถิ่น งานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านรูปแบบการจัดงาน คือ การจัดทำถนนพุ่มผ้าป่าเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 จำลองรูปแบบการจัดถนนพุ่มผ้าป่า

ที่มา : รัศมีณิศา รัตนกุล

2. ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการใช้คำเฉพาะ เช่น ชักพุ่ม แทน ทอดผ้าป่า การนำภาพ พุ่มผ้าป่า หรือ ตัวอย่าง พุ่มพร้อมพุทธชาดก ในการประชาสัมพันธ์ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นอย่างชัดเจน

3. ด้านการอนุรักษ์สืบสาน รวบรวมเอกสาร ตลอดจนสื่อ รูปภาพและวิดีโอ ประวัติความเป็นมา และวิธีการจัดทำพุ่มผ้าป่าฉบับโบราณของ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้าน ประเพณีชักพุ่ม เป็นผู้ให้ความรู้ บรรยายและสาธิตไว้เผยแพร่แก่สาธารณชน โดยเฉพาะผู้ที่สนใจจะอนุรักษ์สืบสานงานประเพณี

เอกสารอ้างอิง

- นันทวรรณ ช่างคิด. (2562). การประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ งานประเพณีชักพระทอดผ้าป่าและแข่งเรือยาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีปี 2562 (งานวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- พระชยานันท์หมื่น, วรปรัชญ์ คำพงษ์, พระครูฉันทเจติยานุกิจ พระปลัดนฤตล กิตติภทโท และอรพินท์ อินวงศ์. (2562). ความสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในลำนนา. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 5 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) สาขาหลักสูตร และการสอน มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รัตน์ ยืนนาน. (2526). ประเพณีชักพระของจังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี.
- สุเทพ สุดเอี่ยม, สุภาภรณ์ โสภา, สุขอุษา นุ่นทอง และอำพล ปุญญา. (2561). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ส.พลายน้อย. (2544). เกียรติโบราณคดีประเพณีไทย. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สมเกียรติ ภูมิศิริไพบูลย์. (2541). ศึกษาการทำเรือพระในจังหวัดสงขลา. มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา.
- สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร. (2540). บันทึกประเพณีไทยภาคใต้. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุคลากร

- สุมาตร์ จันท. (2566, 3 สิงหาคม). ชาวบ้านผู้สืบสานงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- สุเมธ จันท. (2566, 3 สิงหาคม). ประธานชุมชนเขต 1 ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์
- โสภณา บุญเกื้อ. (2565, 3 มีนาคม). อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา และ สุราษฎร์ธานี ประจำโรงเรียนเทศบาล๕ เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- จรรยา คงคาหลวง. (2566, 10 สิงหาคม). ชาวบ้านผู้สืบสานงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- พระครูปริยัติคุณารุช (2566, 10 สิงหาคม). ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- พระปลัดวรกิจ วรกิจโจ. เจ้าอาวาสวัดสุนทรนิवास (2566, 10 สิงหาคม). จังหวัดสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- พระธีระนารถ ธีรธมโม. (2566, 10 สิงหาคม). เลขานุการเจ้าอาวาส วัดโพธารามจังหวัดสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- พงษ์พัฒน์ จิตตรง. (2565, 11 ตุลาคม). ประธานชุมชนบ้านท่าแขก อำเภอเมือง เทศบาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- วิโรจน์ ศรีบุญเรือง. (2565, 14 มีนาคม). อดีตประธานสภาเด็กและเยาวชน เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี 2556-2560 สัมภาษณ์.

- วีระชัย แซ่โจ้ว. (2565, 11 ตุลาคม). ผู้บริหารโรงแรม cbd จังหวัดสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- วรรณศรี ทิวแพ. (2565, 11 ตุลาคม). หัวหน้าฝ่ายบริการและเผยแพร่เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.
- ศิริินทร์ คุ่มวงศ์. (2566, 26 พฤษภาคม). ชาวบ้านผู้สืบสานงานประเพณีชักพระ ชักพุ่ม ในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี สัมภาษณ์.